

Uppgjör áætlunar um refaveiðar 2017-2019

Umhverfisstofnun 25.02.2020

Steinar Rafn Beck Baldursson tók saman.

Efnisyfirlit

Samantekt	3
Inngangur	4
Markmið og áherslur	4
Áætlanir sveitarfélaga	5
Uppgjör	5
Refaveiðar	7
Endurgreiðslur	8
Mat á tjóni	8
Rannsóknir og grenjaskráning	10

Samantekt

Umhverfisstofnun lagði fram áætlun um refaveiðar fyrir árin 2017-2019 sem byggði á fjármagni sem ríkið lagði fram, 30 milljónir króna á ári. Fyrirkomulagið var með þeim hætti að sveitarfélög lögðu fram áætlanir til þriggja ára og gerður var samningur við þau í samræmi við áætlanirnar.

Árið 2013 fór af stað vinna við gerð landsáætlunar vegna refaveiðar. Umhverfisstofnun lagði fram áætlun til þriggja ára um refaveiðar 2014-2016 og endurnýjaði hana með viðbótum fyrir árin 2017-2019. Aðaláhersla áætlunarinnar var aukið samstarfs aðila, sanngjörn endurgreiðsla ásamt betri upplýsingum til mats á stofnstærð og tjóni af völdum refa.

Í þessari skýrslu er áætlunin gerð upp með umfjöllun um hvað gekk vel og hvað hefði mátt ganga betur með það að markmiði að bæta úr við gerð nýrrar áætlunar.

Niðurstaða uppgjors áætlunar um refaveiðar til þriggja ára 2017-2019 er að:

- Nokkuð vel tókst að koma út fjármagni til sveitarfélaganna og almenn sátt um fyrirkomulagið. Þó voru áætlanir hærrí en raunkostnaður síðan varð, sem hvers vegna heildarfjármagn var ekki greitt út árlega.
- Árleg veiði var á bilinu 4.400 - 6.400 dýr.
- Samningar voru gerðir við 56 sveitarfélög af 74 og fengu um 50 þeirra endurgreiddan hluta af kostnaði vegna refaveiða yfir samningstímann.
- Samvinna milli sveitarfélaga um áætlanir um refaveiðar tókst ekki vel, einungis fjögur sveitarfélög sameinuðust um tvær áætlanir.
- Upplýsingar um staðsetningu grenja er almennt góð, en þó vantar upplýsingar um hvort þau séu í ábúð á hverju ári.
- Skráning á tjóni af völdum refs var verulega ábótavant. Engin skráning barst stofnuninni beint frá bændum.
- Skil á dýrum vegnar rannsókna til NÍ voru góð af flestum svæðum nema af Vesturlandi og Norðurlandi.
- Ekki liggur fyrir nýtt stofnstærðarmat í lok tímabilsins eins og stefnt var að né mat á ákjósanlegri verndarstöðu stofnsins.

Í ljósi ofanritaðs telur Umhverfisstofnun sig ekki geta gert tillögu um fyrirkomulag refaveiða til lengri tíma að svo stöddu. Stofnunin telur að á næsta tímabili ætti að vera búið að vinna úr þeim gögnum sem fyrir liggja varðandi stofnstærðamatið. Aftur á móti er ljóst að ef ekki berast upplýsingar um tjón af völdum refa, hvort sem er hjá bændum, fyrirtækjum, einstaklingum eða öðrum, heilsufarslegt tjón eða tjón á búfénaði eða á náttúru Íslands, getur stofnunin ekki gert slíka tillögu til lengri tíma enda eru refaveiðar stundaðar til að koma í veg fyrir tjón af völdum tegundarinnar, sbr. 12. gr. laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum.

Inngangur

Árið 2013 fór af stað vinna við gerð landsáætlunar vegna refaveiða og í kjölfarið lagði Umhverfisstofnun fram áætlun til þriggja ára um refaveiðar 2014-2016. Aðal áhersla áætlunarinnar var aukið samstarfs aðila, sanngjörn endurgreiðsla ásamt betri upplýsingum til mats á stofninum. Áætlunin var til kynningar á vef Umhverfisstofnunar og send sveitarfélögum ásamt hvatningu um að gera athugasemdir við fyrirkomulagið. Einnig var áætlunin tekin fyrir í samráðsvettvangi fyrir refa- og minkaveiðar, þar sem aðilar frá Umhverfisstofnun, Náttúrufræðistofnun og Sambandi íslenskra sveitarfélaga eiga fulltrúa. Smávægilegar lagfæringar voru gerðar eftir það ferli og áætlunin gefin út í endanlegri mynd í kjölfarið.

Lögð var fram ný nálgun varðandi skiptingu sveitarfélaga eftir landstærð og fólksfjölda þar sem sanngirni var höfð að leiðarljósi sem gaf góða raun. Sveitarfélög lögðu fram áætlanir vegna þessara þriggja ára og í kjölfarið var gerður samningur samkvæmt þeim og fyrir fram ákveðnum endurgreiðsluhlutföllum með aukinn fyrirsjáanleika að leiðarljósi. Samningarnir voru endurskoðaðir árlega og gafst þá tækifærir til að koma að breytingum. Áætlanir sveitarfélaganna stóðust í flestum tilfellum en árlega endurskoðunin gerði það einnig að verkum að hægt var að hækka endurgreiðsluhlutföll sveitarfélaga. Hlutfallið jókst um 5% á tímabilinu fyrir öll sveitarfélög. Sveitarfélög voru hvött til að skila inn sameiginlegum áætlunum þar sem veiddir voru 10 refir eða færri og lágu saman, eingöngu fjögur sveitarfélög gengu inn í það fyrirkomulag. Heilt yfir var almenn sátt um fyrirkomulagið.

Markmið og áherslur

Umhverfisstofnun vann áætlun sem hafði að markmiði að bæta nýtingu og umgjörð þess fjármagns sem ráðstafað er til refaveiða. Áætlunin byggði á nokkrum verkþáttum. Þeir helstu eru:

- a. Bætt upplýsingaöflun er forsenda þess að nýta megi sem best þá fjármuni sem fengist hafa á fjárlögum til refaveiða á árunum.
- b. Bæta þekkingu á þáttum sem hafa áhrif á stofnstærð refs og setja markmið um ákjósanlega verndarstöðu hans til framtíðar.
- c. Auka þekkingu á raunverulegu tjóni af völdum refs og hvernig megi meta það svo hægt sé að leggja matið til grundvallar ákvarðanatöku um veiðar.
- d. Markviss grenjaskráning sem gefur upplýsingar um ábúðarhlutfall, þéttleika og búsvæðaval.
- e. Undirbúa tillögur að tilhögun refaveiða og ráðstöfun fjármagns til lengri tíma í lok verkefnisins.
- f. Bæta samráð um tilhögun refaveiða milli þeirra aðila sem málið varðar helst.

Auka þarf samvinnu milli ríkis og sveitarfélaga um refaveiðar. Áætlunin lagði upp með að taka tillit til sanngirnissjónarmiða til að tryggja að stærstur hluti þess kostnaðar sem varið er til refaveiða lendi ekki á íbúum í fámennum en landstórum sveitarfélögum. Fámenn en landstór svæði gætu þannig fengið hlutfallslega hærri kostnað endurgreiddan en stór sveitarfélög sem eru landlítil og/eða þar sem ágangur refa er ekki vandamál.

Áætlunin byggði á fyrirliggjandi gögnum, en ljóst var að mikið vantaði upp á að nægjanlega góðar upplýsingar séu til um ástand refastofnsins og hvaða tjóni hann veldur. Forsenda þess að nægilegar upplýsingar fáiast um ástand og stærð stofnsins er að veiðimenn skili greinargóðum veiðiskýrslum ásamt upplýsingum um grenjavinnslu og eintökum af hræjum sem til falla vegna veiðanna. Í framhaldinu skili viðkomandi sveitarfélag upplýsingum til Umhverfisstofnunar.

Áætlunin er gerð upp í þessari skýrslu.

Áætlanir sveitarfélaga

Umhverfisstofnun kallaði eftir þriggja ára áætlunum frá sveitarfélögum um kostnað vegna veiðanna, hvernig þeim yrði háttað (grenjaveiði/vetrarveiði) og með hvaða hætti tjón er skráð vegna refa. Áætlanirnar voru endurskoðaðar árlega þar sem hægt var að breyta áherslum og gera sameiginlegar áætlanir. Lögð var áhersla á að smærri sveitarfélög gerðu sameiginlega áætlun til hagræðingar fyrir sveitarfélögin og var greidd sérstök þóknun til sveitarfélaga ef um sameiginlega áætlun var að ræða. Samningar voru gerðir við 56 sveitarfélög af 74 á þessu tímabili í samræmi við þær áætlanir sem lagðar voru fram (sjá töflu 2).

Í áætlunum sveitarfélaga var m.a. kallað eftir upplýsingum um mat á þörfinni fyrir því að veiða refi í sveitarfélaginu og hve miklu tjón talið er að þeir valdi. Einnig var kallað eftir upplýsingum um með hvaða hætti veiðarnar eru framkvæmdar í sveitarfélaginu og var þá verið að horfa í hvort megin áhersla væri á grenjaveiði eða vetrarveiði.

Uppgjör

Á fjárlögum var gert ráð fyrir 30 milljónum króna á ári í þrjú ár og miðuðust endurgreiðslur við þau mörk. Ákveðin upphæð var ætluð Umhverfisstofnun fyrsta árið en að öðru leiti átti fjármagnið að standa undir endurgreiðslu til sveitarfélaga. Endurgreiðslur árin sem áætlanir náði yfir námi 24,7 mkr. árið 2017, 24,6 mkr. árið 2018 og 27,3 mkr. árið 2019 (sjá nánar í töflu 2). Heildarveiði sveitarfélaga sem gerðu samning á tímabilinu eru tæpir 16 þúsund refir (sjá nánar í töflu 1).

1. Bæta þekkingu á þáttum sem hafa áhrif á stofnstærð refs og setja markmið um ákjósanlega verndarstöðu hans til framtíðar.

Til að bæta þekkingu á þáttum sem hafa áhrif stofnstærð refs, er nauðsynlegt að hafa upplýsingar um greni í ábúð. AF þeim upplýsingum má fá upplýsingar um dreifingu dýranna um landið. Einnig er nauðsynlegt að fá sýni af veiddum dýrum til að meta legör, sem segja til frjósemi dýranna, og af haus dýranna til að meta aldur. Niðurstaða: Samkvæmt upplýsingum er Ní ekki búin að klára greiningar á fyrirliggjandi gögnum. Enn vantar upplýsingar um skráningar á grenjum í ábúð, auk þess sem vantar hræ af tilteknum landssvæðum (Vesturland og Norðurland). Stærð stofnsins hefur verið metin 7.000 dýr 2015, en árið 2009 var stofninn metinn um 11.000 dýr. Ekki hefur verið birt nýrra stofnstærðarmat. Stofnstærðarmat byggir á langtímavöktun og er upplýsingar þessa þriggja ára til að bæta það sem þegar liggur fyrir.

2. Auka þekkingu á tjóni af völdum refs og hvernig megi meta það svo hægt sé að leggja matið til grundvallar ákvarðanatöku um veiðar

Sveitarfélög lögðu mat á þörf á refaveiðum og mat á tjóni. Niðurstaða úr áætlunum þeirra er að mjög mikil eða mikil þörf sé á refaveiðum á þeirra svæði. 80% svörun. Einnig var kallað eftir mati sveitarfélaga á því tjóni sem refurinn er talinn valda og töldu um 50% af þeim sem svöruð að það væri mikið, 10% mjög mikið, 33% hvorki mikið né lítið og 8% að það væri lítið eða mjög lítið. Rúm 71% sveitarfélaga lögðu mat á þetta. Einnig gátu sveitarfélög tilkynnt tjón á uppgjörsblöðum eftir veiðitímabilið, en það voru mjög takmarkaðar upplýsingar. Einstaka sveitarfélög tiltóku tjón á æðarvarp, án þess að skýra það nánar eða leggja mat á umfang tjónsins. Stofnunin setti upp skráningarform fyrir bændur til að tilkynna tjón en engar skráningar bárust þar á tveggja ára tímabili - sjá kaflann Mat á tjóni hér að neðan. Niðurstaða: Þekking á tjóni af völdum refs hefur ekki aukist. Engar skráningar bárust í gegn um skráningaform á Bændatorgi.

3. Markviss grenjaskráning sem gefur upplýsingar um ábúðarhlutfall, þéttleika og búsvæðaval.

Grenjaskráning var þökkaleg, en þó vantaði upplýsingar um ábúðarhlutföll og hefur sú þekking ekki aukist á þessu þriggja ára tímabili nema að litlu leyti. Gera má ráð fyrir að flesta greni séu þekkt á virkum veiðisvæðum refa. Niðurstaða: Leggja þarf aukna áherslu á að skrá ábúð á næsta tímabili.

4. Bæta samráð um tilhögun refaveiða milli þeirra aðila sem málið varðar helst.

Síðastliðin þrjú ár hefur verið starfandi samráðshópur um refa- og minkaveiðar með aðkomu UST, NÍ og SÍS. Mest var samráðið árið 2014, en minnst árið 2016, þar sem haldnir voru 2 fundir í samráðshópnum en auk þess var fundað sérstaklega með NÍ vegna grenjaskráningar það ár. Árið 2015 var haft samráð við Bændasamtökin vegna skráninga á tjóni af völdum refa í gegnum Bændatogið. Niðurstaða: Efla þarf samstarf þessara aðila og auka samráð við Bændasamtökin.

5. Kalla eftir sérstökum áherslusvæðum innan sveitarfélags (verndarsvæði sem mikilvægt er að verja með veiðum á ref).

Engin svæði hafa verið tilnefnd en gerð krafa á núverandi áætlun um að svo verði.

6. Áhersla á öflun sýna af Norður- og Vesturlandi

Öflun sýna gekk betur af þessum svæðum þannig að hægt er að meta frekar ástand stofnsins um land allt.

7. Rétt skráning veiðimanna eftir hlauparefum, grendýrum og yrðlingum.

Skráning hefur orðið mun betri en ekki fullkomin á tímabilinu, eitthvað sem má bæta og verður kallað eftir við skýrsluskil.

8. Sameiginlegar áætlanir sveitarfélaga með undir 25 refa veiði þar sem því er við komið

Þessi þáttur mætti ganga mun betur en einungis tvær sameiginlegar áætlanir voru gerðar á tímabilinu.

Refaveiðar

Skil sveitarfélaga á veiðiskýrslum voru almennt góð hjá þeim sem höfðu gert samning. Sveitarfélög sem ekki skiluðu inn skýrslu eða engin veiði/vinna var fengu ekki endurgreitt. Heildarveiði sveitarfélaganna á tímabilinu voru 19.167 refir.

Tafla 1. Samantekt á veiði sveitarfélaga skipt eftir hlaupadýrum, grendýrum og yrðlingum árin 2017-2019.

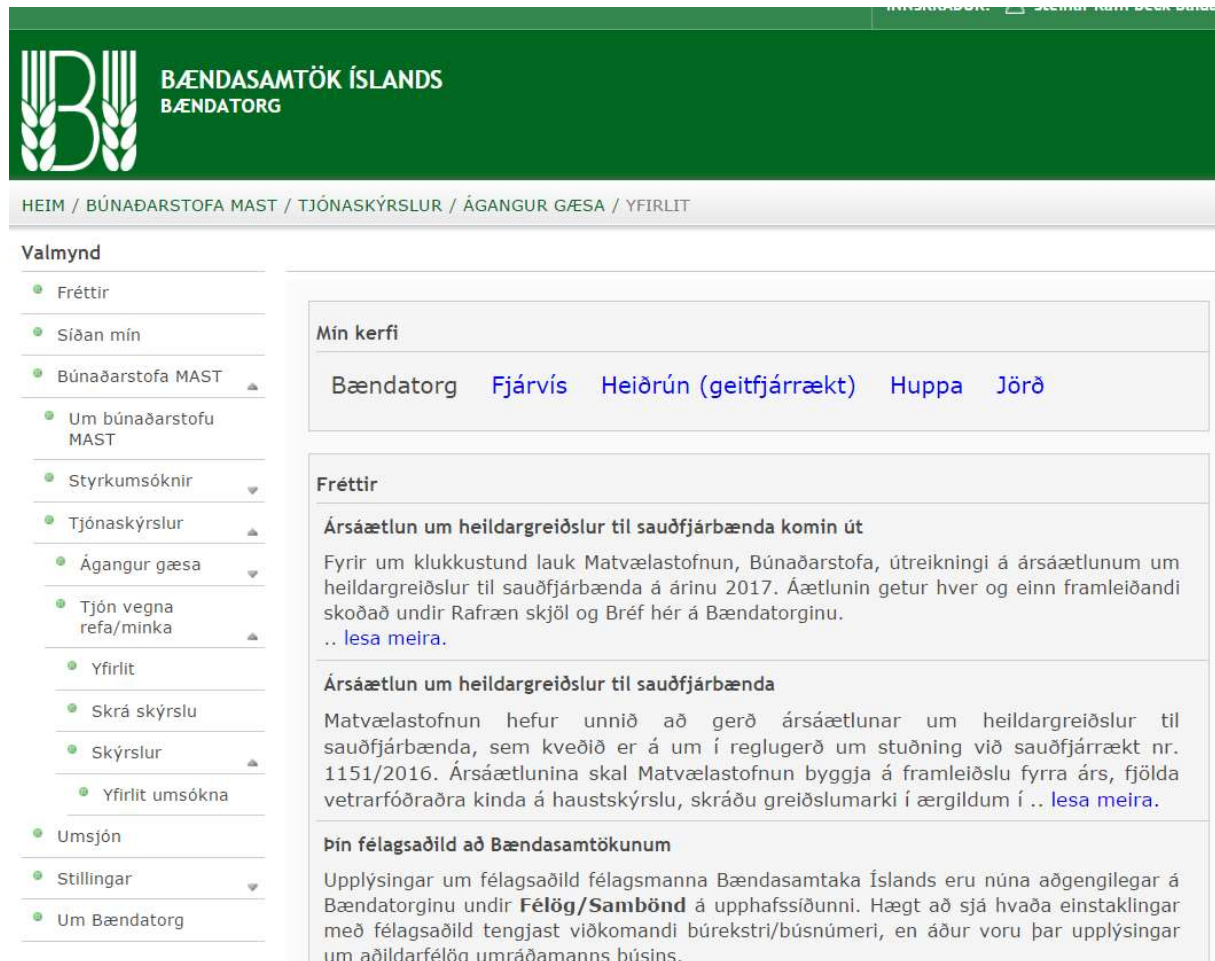
Sveitarfélag	2017				2018				2019				
	Grendýr	Yrðlingar	Hlauparefir	Samtals	Grendýr	Yrðlingar	Hlauparefir	Samtals	Grendýr	Yrðlingar	Hlauparefir	Samtal	
Akrahreppur	10	16	28	54	8	18	42	68	1	4	30	35	
Árneshreppur				0	24	31	133	188	10	42	109	161	
Ásahreppur	6	12	2	20	6	15	7	28	6	15	6	27	
Bláskógarbyggð	39	66	40	145	34	55	38	127	25	71	20	116	
Blönduósbaer	7	12	2	21	7	19	4	30	7	22	12	41	
Bolungarvík	85	30	18	133	18	17	14	49	42	30	27	99	
Borgarbyggð	28	54	170	252	17	50	203	270	39	97	219	355	
Borgarfjarðarhreppur	20	13	0	33	6	18	7	31	10	23	1	34	
Breiðdalshreppur	12	44	6	62									
Dalabyggð	124	55	78	257	86	43	171	300	46	41	194	281	
Dalvíkurbyggð	7	15	1	23	9	19	1	29	22	7		29	
Djúpavogshreppur	23	30	38	91	28	51	17	96	31	62	8	101	
Eyafjarðarsveit	12	38	2	52	15	26	7	48	30	38		68	
Eyja- og Miklaholtshreppur	17	18	6	41	25	17	6	48	12	22	19	53	
Fjallabyggð	14	30	16	60	4	6	13	23	10	24	28	62	
Fjarðabyggð	53	53	49	155	69	54	38	161	23	50	21	94	
Fljótsdalshérað	63	148	156	367	60	115	126	301	44	119	165	328	
Fliótsdalshreppur	7	4	11	22	5	22	12	39	5	8	10	23	
Flóahreppur									40	74	14	128	
Grindavík			51	51	71			71				53	
Grímsnes- og grafningshreppur	45	42	15	102	39	28	14	81	49	69	14	132	
Grundarfjarðarbaer					74	36	7	117	37	24	12	73	
Grýtubakkahreppur	8	27	2	37					10	29	2	41	
Helgafellssveit	16	32	32	80	6	19	58	83	3	10	85	98	
Hornafjörður	45	90	101	236	44	104	157	305	61	143	104	308	
Hrunamannahreppur	6	22	18	46	10	13	34	57	2	12	40	54	
Húnavatnshreppur					64	98	183	345	83	89	264	436	
Húnaþing vestra	113	234	35	382	117	233	96	446	80	183	99	362	
Hvalfjarðarsveit	26	43	4	73	17	39	19	75	27	40	7	74	
Hörgársveit	7	16	8	31	9	23	9	41	5	13	12	30	
Ísafjarðarbaer	4	24	138	166	88	17	10	115	11	11	137	148	
Kaldrananeshreppur	14	26	47	87	10	18	36	64	12	25	26	63	
Kjósahreppur	10	26	20	56	31	54	27	112	9	25	18	52	
Langanesbyggð	93	17	88	198	66	25	71	162	60	50	48	158	
Mosfellsbaer	18	32		50	18	29		47	10	33		43	
Mýrdalshreppur	17	43	20	80	7	22	36	65	10	23	37	70	
Norðurland eystra					194			194				259	
Rangárþing eystra	27	52	51	130	13	27	55	95	13	21	77	111	
Rangárþing ytra	18	55	27	100	23	50	30	103	39	58	40	137	
Reykholahreppur	10	34	92	136	44	40	17	101	12	42	82	136	
Reykjavíkurborg			12	12			7	7	8	20	41	69	
Seyðisfjarðarkaupstaður	3	5	4	12	1	5	9	15			8	8	
Skafthreppur	31	112	80	223	30	99	105	234	25	93	84	202	
Skagabyggð	29	53	13	95	15	34	16	65	20	48	37	105	
Skagaströnd			11	11			11	11					
Skeiða- og Gnúpverjahreppur	12	37	36	85	19	49	21	89					
Skorradalshreppur	2	7	39	48			50	50	3	7	43	53	
Skútustaðahreppur	8	18	31	57	17	52	25	94	45	66	7	118	
Snæfellsbaer	41	41	18	100	32	40		72	12	27	26	65	
Strandabyggð	37	78	82	197	22	45	86	153	27	45	75	147	
Stykkishólmshreppur													
Suðurnesjabær			10	10	16			16		4	8	12	
Súðavíkurhreppur			64	64			47	47			69	69	
Svalbarðshreppur							1	1					
Svalbarðsstrandahreppur		4	12	16	7	6		13	11	12	1	24	
Sveitarfélagið Árborg			71	339	253		92	345	303		132	435	
Sveitarfélagið Ölfus	39	62	1	102	30	25		55	24	21	22	67	
Tálknafjarðarhreppur	2	4	14	20	3	3	16	22			23	23	
Tjörneshreppur	1	2		3	2	7		9	3	4		7	
Vesturbyggð	87	131	204	422	289		80	369	21	51	221	293	
Vogar													
Vopnafjarðarhreppur	20	62	45	127	4	13	56	73	14	84	47	145	
Þingeyjarsveit	36	76	50	162	41,5	63	35	140	48	89	75	212	
Samtals	1.564	2.007	2.119	5.772	2.148	1.892	2.428	6.468	0	1.489	2.220	2.959	6.927

Einhver misbrestur er enn réttari skráningu í veiðiskýrslum þ.e. hvort um sé að ræða hlaupadýr, grendýr eða yrðlinga. Lögð verður aukin áhersla á það í nýrri áætlun að skilað verði inn réttum skráningum þar sem slíkt hefur áhrif á stofnstærðarmat og rannsóknir.

Formið var svipað og form sem útbúið var vegna tjóns af völdum álfta og gæsa í ræktarlandi. Þar er hægt að skrá á fjögur tímabil, hvert tjónið var, viðbrögð af hálfu bónda og mat á tjóni. Einnig er skýrslan tengd við Fjárvis þannig að það er hægt að setja inn skráningarnúmer á lambi og þess háttar.

Markmiðið með þessu er að fá einhverja hugmynd um tjónið sem þessar tegundir eru að valda hjá bændum (þ.m.t. æðarræktendum). Skýrsluformið var aðgengilegt í gegnum Bændatorgið þar sem aðrar skráningar vegna búreksturs eru settar inn. Opnað var fyrir skráningar í október 2015.

Þegar þessi skýrsla var skrifuð höfðu engar tilkynningar verið skráðar í grunninn. Tjónaskráningin var kynnt í Bændablaðinu og einnig inn á Bændatorginu sjálfu. Miðað við skort á skráningum þá er þörf á að kynna þennan skráningamöguleika enn frekar fyrir bændum.

The screenshot shows the website for Bændasamtök Íslands Bændatorg. The navigation menu on the left includes: Valmynd, Fréttir, Síðan mín, Búnaðarstofa MAST, Um búnaðarstofu MAST, Styrkumsóknir, Tjónaskýrslur, Ágangur gæsa, Tjón vegna refa/minka, Yfirlit, Skrá skýrslu, Skýrslur, Yfirlit umsókna, Umsjón, Stillingar, and Um Bændatorg. The main content area features a 'Min kerfi' section with links for Bændatorg, Fjárvis, Heiðrún (geitfjarrækt), Huppa, and Jörð. Below this is a 'Fréttir' section with two news items: 'Ársáætlun um heildargreiðslur til sauðfjårbænda komin út' and 'Ársáætlun um heildargreiðslur til sauðfjårbænda'. The first article mentions a meeting of the Sheep Rearing Association and the National Sheep Rearing Association in 2017. The second article mentions the National Sheep Rearing Association's plan to build a production facility for sheep products in 2016. At the bottom, there is a section for 'Þín félagsaðild að Bændasamtökunum' with information about membership and contact details.

Mynd 1. Skráning á tjóni af völdum refa í Bændatorgi.

Umhverfisstofnun vinnur samkvæmt lögum 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum. Í 12.gr laganna er skýrt kveðið á um að ráðherra geti ákveðið, að fengnum tillögum Umhverfisstofnunar og Náttúrufræðistofnunar Íslands, að nauðsynlegt sé að láta veiða refi til þess að koma í veg fyrir tjón af þeirra völdum. Umhverfisstofnun hefur kallað eftir upplýsingum um tjón af völdum refa frá bændum og sveitarfélögum í áætlunum þessum undanfarin sex ár en nær engar upplýsingar hafa borist. Miðað við skort á skráningum á tjóni er það mat Umhverfisstofnunar að forsendur séu í raun brostnar fyrir áframhaldandi veiðum með því fyrirkomulagi sem er í dag. Stofnunin telur því ljóst að það þurfi að fara í gagngera endurskoðun á fyrirkomulaginu og hugsanlega breyta áherslum þannig að forsendur refaveiða verði sérstakir verndarhagsmunir, s.s. æðarvarp eða fuglaverndarsvæði. Í þessu samhengi er vert að benda á að stofnunin mun gera þann fyrirvara við

áætlun um refaveiðar fyrir árin 2020-2022 að endurskoðun laga nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum er nú í gangi en þar verður þróun í málaflokknum undanfarna áratugi höfð til hliðsjónar.

Rannsóknir og grenjaskráning

Í áætluninni var lagt til að sveitarfélög skuli sjá til þess að Náttúrufræðistofnun Íslands (NÍ) verði send hræ af tilteknu hlutfalli af veiddum dýrum, í samráði við NÍ. NÍ hefur það hlutverk að sjá um vöktun á refastofninum og hún er að stórum hluta unnin þannig að veiðimenn senda inn hræ af unnum dýrum sem eru síðan krufin. Með krufningu má safna ýmsum upplýsingum um stofninn. Á móti fengu sveitarfélög/veiðimenn upplýsingar um þá refi sem þau senda inn, auk skýrslu um ástand stofnsins. Þar sem sendingarkostnaður á frystivöru er hár þarf að skipuleggja sýnasöfnunina vel, t.d. í samráði við náttúrustofur þar sem það á við.

Almennt gekk vel að fá sýni af flestum svæðum á tímabilinu og bárust um 736 sýni á tímabilinu sem er heldur færra en á síðasta tímabili. Fleiri sýni úr refum sem veiddir voru árið 2019 eiga eftir að skila sér.

Tafla 3. Innsend refasýni til rannsókna 2017-2019.

Landshluti	Fjöldi dýra
Austurland	154
Norðurland	72
Suðurland	174
Vestfirðir	270
Vesturland	66
Grendýr	178
Hlaupadýr	520
óskráð	40

Líkt og sjá má í töflu 3 þá vantar fleiri sýni af Vesturlandi og Norðausturlandi þar sem mun minna hefur skilað sér. Lögð verður áhersla á það í nýrri áætlun að kalla eftir sýnum frá sveitarfélögum á þessum svæðum. Mjög mikilvægt er að fá slík sýni til að meta stofnstærð og setja markmið um ákjósanlega verndarstöðu refastofnsins. Til að hægt sé að hafa stjórn og yfirsýn á innlendum dýrastofnum eins og ref þarf að þekkja til vistfræðinnar á bakvið stofnbreytingar. Vita þarf hvað stýrir fjölgun og fækkun í stofninum og hvaða þættir það eru sem gerir dýrunum kleift að fjölga sér eins hratt og raun ber vitni. Á sama hátt þarf að vera hægt að grípa inn í ef stofnar verða of litlir, til að tryggja viðkomu þeirra. Þekking á fjölgun og fækkun eru lykilatriði í stjórnun verndar og veiða á tegundinni. Þessi mikilvæga þekking fæst ekki nema með samvinnu þeirra aðila sem sjá um og framkvæma veiðar og rannsóknir. Þar kemur framlag veiðimanna sem senda inn hræ til rannsókna best að notum, fyrir það ber að þakka.

Grenjaskráning var mjög misjöfn eftir sveitarfélögum þar sem sum skiluðu inn samanteknum upplýsingum með gps hnitum en önnur eingöngu nöfnum á grenjum. Upplýsingar um nöfn á grenjum eru mikilvægar þar sem yfirleitt er farið á sömu greni ár eftir ár. Það sem er mikilvægast í þessu í framhaldinu er að leggja áherslu að skrá ábúð eða ekki á þeim grenjum sem heimsótt eru. Þessar upplýsingar eru mjög mikilvæg í mati á þróun stofnsins og stofnstærðar.

Viðauki 1

Yfirlit eftir sveitarfélaga. Grænir hringir – Samningur. Grænir/gulir hringir – Ekki samningur, en veiðar. Rauðir hringir – Ekki samningur og upplýsingum um veiðar ekki skilað.

